

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՀՀ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐՆԵՐԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԹՎԻ ԱՌՆՎԱԶՆ ՄԵԿ
ՀԻՆԳԵՐՈՐԴԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 15-ՐԴ
ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

27 սեպտեմբերի 2022թ.

Սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Ա. Դիլանյանի (նախագահող), Վ. Գրիգորյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Է. Շաթիրյանի, Ա. Պետրոսյանի, Ա. Վաղարշյանի, մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝

դիմողի՝ Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդի ներկայացուցիչ՝ Ազգային ժողովի պատգամավոր Ա. Վարդևանյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված Ազգային ժողովի ներկայացուցիչ՝ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավական ապահովման և սպասարկման բաժնի պետի պարտականությունները ժամանակավոր կատարող, նույն բաժնի գլխավոր մասնագետ Է. Մնացականյանի,

համաձայն Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետի, ինչպես նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 22, 40 և 68-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «ՀՀ Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդի դիմումի հիման վրա՝ «Գնումների մասին» ՀՀ օրենքի 15-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

«Գնումների մասին» ՀՀ օրենքը (այսուհետ՝ նաև Օրենք) Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2016 թվականի դեկտեմբերի 16-ին, Հանրապետության նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2017 թվականի հունվարի 14-ին և ուժի մեջ է մտել 2017 թվականի ապրիլի 25-ից:

Օրենքի՝ **«Գնման պլանավորումը և ֆինանսավորումը»** վերտառությամբ **15-րդ հոդվածի 2-րդ մասով** սահմանվում է.

«2. Պետական գաղտնիք պարունակող գնումների պլանում ներառվում են ազգային անվտանգության ապահովման, «Հատուկ պետական պաշտպանության ենթակա անձանց անվտանգության ապահովման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված պաշտոնատար անձանց արարողակարգային ծախսերի, կեցության, սննդի և տրանսպորտային սպասարկման, ներառյալ՝ տրանսպորտային միջոցների տեխնիկական սպասարկման և նորոգման ոլորտում հատուկ տեխնիկական և ծրագրային, ռազմական տեխնիկայի, սպառազինության, ռազմամթերքի և ռազմատեխնիկական միջոցների ապահովման համար անհրաժեշտ ապրանքները, աշխատանքները և ծառայությունները»:

Օրենքի վերոնշյալ դրույթը փոփոխության է ենթարկվել «Գնումների մասին» օրենքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՕ-4-Ն ՀՀ օրենքով (ընդունվել է 2022 թվականի հունվարի 21-ին, ուժի մեջ է մտել 2022 թվականի հունիսի 1-ից):

Գործի քննության առիթն Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդի՝ 2022 թվականի հունվարի 19-ին Սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով դիմումը, պատասխանողի գրավոր բացատրությունը, գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, վերլուծելով վիճարկվող և վերաբերելի իրավադրույթները՝ Սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց**.

1. Դիմողի դիրքորոշումները

Դիմողը Սահմանադրական դատարանի առջև բարձրացնում է երկու հարցադրում.

«1) Արդյո՞ք Հանրապետության նախագահի, վարչապետի, Ազգային ժողովի նախագահի

արարողակարգային ծախսերի, կեցության, սննդի և տրանսպորտային սպասարկման, ներառյալ՝ տրանսպորտային միջոցների տեխնիկական սպասարկման և նորոգման ոլորտում հատուկ տեխնիկական և ծրագրային ապահովման համար անհրաժեշտ ապրանքները, աշխատանքները և ծառայությունները հանդիսանում են սահմանափակման ենթակա տեղեկատվություն, և արդյո՞ք նման տեղեկատվության սահմանափակումը համապատասխանում է համաչափության սկզբունքին:

2) Արդյո՞ք Հանրապետության նախագահի, վարչապետի, Ազգային ժողովի նախագահի արարողակարգային ծախսերի, կեցության, սննդի և տրանսպորտային սպասարկման, ներառյալ՝ տրանսպորտային միջոցների տեխնիկական սպասարկման և նորոգման ոլորտում հատուկ տեխնիկական և ծրագրային ապահովման համար անհրաժեշտ ապրանքները, աշխատանքները և ծառայությունները հանրությունից գաղտնի պահելը չի խախտում տեղեկատվության ազատության և հասանելիության Սահմանադրի կամքը»:

Դիմողը պնդում է, որ Սահմանադրության 51 և 42-րդ հոդվածների տեսանկյունից ակնհայտորեն առկա է սահմանափակում, և պարզ չէ, թե օրենսդիրն ինչ իրավաչափ նպատակ հետապնդելով է վիճարկվող նորմի միջոցով ուղղակիորեն սահմանափակել Հանրապետության նախագահի, վարչապետի, Ազգային ժողովի նախագահի՝ պետական միջոցների հաշվին իրականացվող ծախսերի վերաբերյալ տեղեկատվության հասանելիությունը:

Դիմողն արձանագրում է. «ՀՀ Սահմանադրության 78-րդ հոդվածով երաշխավորված համաչափության սկզբունքի տեսանկյունից որևէ կերպ բավարարված չեն «Գնումների մասին» ՀՀ օրենքի վիճարկվող կարգավորմամբ պիտանիությունը, անհրաժեշտությունը և առավել ևս համարժեքությունը՝ Հանրապետության նախագահի, վարչապետի, Ազգային ժողովի նախագահի արարողակարգային ծախսերի, կեցության, սննդի և տրանսպորտային սպասարկման, ներառյալ՝ տրանսպորտային միջոցների տեխնիկական սպասարկման և նորոգման ոլորտում հատուկ տեխնիկական և ծրագրային ապահովման համար անհրաժեշտ ապրանքներն, աշխատանքները և ծառայությունները հանրությունից առհասարակ գաղտնի պահելով»:

Որպես իր ներկայացրած փաստարկների հիմնավորում՝ դիմողը նշում է, որ ժողովրդավարական հասարակություններում հանրային հաշվետվողականության և

վերահսկողության կառուցակարգերն առանցքային նշանակություն ունեն, իսկ վիճարկվող կարգավորումներն ուղղակիորեն դուրս են մղում հասարակական կարծիքի միջոցով իրականացվող ժողովրդավարական վերահսկողության իրականացումը, արգելափակում են պետական իշխանության գործողությունների թափանցիկությունը և ուղղակիորեն բացառում են Հանրապետության նախագահի, վարչապետի, Ազգային ժողովի նախագահի արարողակարգային ծախսերի, կեցության, սննդի և տրանսպորտային սպասարկման, ներառյալ՝ տրանսպորտային միջոցների տեխնիկական սպասարկման և նորոգման ոլորտում հատուկ տեխնիկական և ծրագրային ապահովման համար անհրաժեշտ ապրանքները, աշխատանքները և ծառայությունները, ի թիվս այլնի, անհրաժեշտության կամ բյուջետային միջոցների ողջամիտ ծախսերի գնահատման տեսանկյունից հաշվետու գործունեության ապահովումը:

Անդրադառնալով խնդրո առարկա սահմանափակման հիմքերին՝ դիմողը նշում է, որ սույն պարագայում առկա չէ սահմանափակման՝ պետական անվտանգության երաշխավորման նպատակ: Հակառակ պարագայում՝ պետական անվտանգության նկատառումներից ելնելով՝ հիշատակված պաշտոնատար անձանց թվին պետք է դասվեն նաև այլ պաշտոնատար անձինք, որոնք ևս իրենց գործունեությամբ ուղղակիորեն առնչվում են պետական անվտանգությանը: Դիմողի գնահատմամբ՝ «Վիճարկվող կարգավորումը որևէ կերպ չի առնչվում նաև հասարակական կարգի, առողջության և բարոյականության կամ այլոց պատվի ու բարի համբավի հիմքերի հետ»:

Դիմողի համոզմամբ՝ վիճարկվող կարգավորումը նաև ընդհանուր օրենսդրության տրամաբանությունից է շեղվել և ձևախեղել է պետական գաղտնիքի հասկացությունը, քանզի վիճարկվող կարգավորումն աղերս չունի «Պետական և ծառայողական գաղտնիքի մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածով սահմանված «պետական գաղտնիք» հասկացության հետ:

Ամփոփելով իր դիրքորոշումը՝ դիմողը խնդրել է. «(...) որոշել Հայաստանի Հանրապետության «Գնումների մասին» օրենքի 15-րդ հոդվածի 2-րդ մասի Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 1, 42, 51, 78 և 80-րդ հոդվածներին համապատասխանության հարցը»:

2. Պատասխանողի դիրքորոշումները

Ազգային ժողովը (այսուհետ՝ նաև պատասխանող) նշում է, որ պետական գաղտնիք պարունակող գնումների պլանում ներառվում են Հանրապետության նախագահի, վարչապետի և Ազգային ժողովի նախագահի արարողակարգային ծախսերի, կեցության, սննդի և տրանսպորտային սպասարկման համար անհրաժեշտ ապրանքները, աշխատանքները և ծառայությունները՝ հաշվի առնելով նրանց առանձնահատուկ կարգավիճակը, այն է՝ պետական պահպանության օբյեկտներ հանդիսանալը, ինչը համահունչ է տեղեկություններ ստանալու իրավունքի սահմանափակման՝ Սահմանադրությամբ ամրագրված իրավաչափ նպատակին:

Պատասխանողի կարծիքով՝ տվյալ պարագայում օրենսդիրը, իրացնելով իրավունքների և ազատությունների սահմանափակումներ նախատեսելու իր իրավասությունը, այն կատարել է այնպիսի համամասնությամբ, որ ընտրված սահմանափակումը համահունչ է Սահմանադրության 78-րդ հոդվածով նախատեսված համաչափության սկզբունքին, այն է՝ հիմնական իրավունքների և ազատությունների սահմանափակման համար ընտրված միջոցը պիտանի և անհրաժեշտ է Սահմանադրությամբ սահմանված նպատակին հասնելու համար:

3. Գործի շրջանակներում պարզման ենթակա հանգամանքները

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ դիմողը վիճարկում է «Գնումների մասին» ՀՀ օրենքի 15-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված այն դրույթները, որոնք վերաբերում են «Հատուկ պետական պաշտպանության ենթակա անձանց անվտանգության ապահովման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված պաշտոնատար անձանց արարողակարգային ծախսերի, կեցության, սննդի և տրանսպորտային սպասարկման, ներառյալ՝ տրանսպորտային միջոցների տեխնիկական սպասարկման և նորոգման ոլորտում հատուկ տեխնիկական և ծրագրային ապահովման համար անհրաժեշտ ապրանքներին, աշխատանքներին և ծառայություններին, Սահմանադրական դատարանը սույն սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակներում կանդրադառնա միայն վերոնշյալ դրույթների սահմանադրականության հարցերին:

Միաժամանակ, սույն գործով սահմանադրաիրավական վեճի լուծման համար Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ հետևյալ հարցադրմանը.

- արդյո՞ք «Գնումների մասին» ՀՀ օրենքի 15-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված իրավակարգավորումներն անհամաչափորեն սահմանափակում են անձի՝ Սահմանադրությամբ նախատեսված կարծիքի արտահայտման ազատությունը և տեղեկություններ ստանալու իրավունքը:

4. Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումները

4.1. Կարծիքի արտահայտման ազատությունը և տեղեկություններ ստանալու իրավունքը ժողովրդավարական հասարակության գոյության և զարգացման կարևոր նախապայման են, և դրանց սահմանադրաիրավական հիմքերն ամրագրված են Սահմանադրության՝ «Մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքները և ազատությունները» վերտառությամբ 2-րդ գլխի 42 և 51-րդ հոդվածներում:

Սահմանադրության 42-րդ հոդվածի 1-ին մասն ամրագրում է յուրաքանչյուրի կարծիքի արտահայտման ազատությունը, որի համաձայն՝ «Յուրաքանչյուր ոք ունի իր կարծիքն ազատ արտահայտելու իրավունք: Այս իրավունքը ներառում է սեփական կարծիք ունենալու, ինչպես նաև առանց պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների միջամտության և անկախ պետական սահմաններից՝ տեղեկատվության որևէ միջոցով տեղեկություններ ու գաղափարներ փնտրելու, ստանալու և տարածելու ազատությունը»:

Սահմանադրության 51-րդ հոդվածի 1-ին մասն ամրագրում է տեղեկություններ ստանալու իրավունքը, որի համաձայն՝ «Յուրաքանչյուր ոք ունի պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց գործունեության մասին տեղեկություններ ստանալու և փաստաթղթերին ծանոթանալու իրավունք»:

Սահմանադրության 42-րդ հոդվածը բովանդակում է երկու հիմնարար նշանակություն ունեցող սահմանադրաիրավական արժեքներ՝ կարծիքի արտահայտման ազատությունը և տեղեկատվական ազատությունը: Նշյալ նորմի բովանդակային վերլուծությունից բխում է, որ կարծիքի արտահայտման ազատությունը և տեղեկություններ

փնտրելու, ստանալու և տարածելու ազատությունը փոխկապակցված են, և մեկի առկայությունը ենթադրում է մյուսի գոյությունը:

Սահմանադրության 42-րդ հոդվածը, ամրագրելով կարծիքի արտահայտման ազատությունը, ի թիվս այլնի, երաշխավորում է նաև առանց պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների միջամտության և անկախ պետական սահմաններից՝ տեղեկատվության որևէ միջոցով տեղեկություններ ու գաղափարներ փնտրելու, ստանալու և տարածելու ազատությունը՝ այն դիտելով իբրև կարծիքի արտահայտման ազատության անքակտելի բաղադրատարր: Այս առումով Սահմանադրության 51-րդ հոդվածը, փոխլրացնելով Սահմանադրության 42-րդ հոդվածի իրավակարգավորումներն ամրագրում է տեղեկություններ ստանալու իրավունքը՝ երաշխավորելով յուրաքանչյուրի՝ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց գործունեության մասին տեղեկություններ ստանալու և փաստաթղթերին ծանոթանալու սահմանադրաիրավական հնարավորությունը, ինչը ենթադրում է նաև պետության համարժեք պարտականություն՝ ապահովել և պաշտպանել խնդրո առարկա իրավունքի արդյունավետ իրացումը:

Սահմանադրության 51-րդ հոդվածի իրավակարգավորումից բխում է, որ **տեղեկություններ ստանալու իրավունքն** իրացվում է երկու ձևով՝ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց գործունեության մասին **տեղեկություններ ստանալով** ու պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց գործունեության մասին **փաստաթղթերին ծանոթանալով:**

Սահմանադրական այսպիսի ձևակերպումը մի կողմից՝ նպատակ է հետապնդում որոշակիացնել այն հարցերի շրջանակը, որոնց վերաբերյալ անձն իրավունք ունի տեղեկություններ ստանալու պահանջ ներկայացնել, այսինքն՝ **ունի կանխորոշող բնույթ**, և դրանով պայմանավորված՝ սահմանադրական երաշխիք է պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց գործունեության մասին տեղեկություններ ստանալու (այդ թվում՝ փաստաթղթերին ծանոթանալու միջոցով) համար, իսկ մյուս կողմից՝ **ունի նաև սահմանափակող բովանդակություն**, որի շնորհիվ

այդ իրավունքը կրողին հնարավորություն չի տալիս իրավունքի հասցեատիրոջից՝ հանրային իշխանությունից, պահանջել և ստանալ **ցանկացած** տեղեկություն:

Սահմանադրական դատարանն իր մի շարք որոշումներում անդրադարձել է անձի տեղեկություններ ստանալու իրավունքին և նշել.

«Հանրային տեղեկատվության մատչելիությունը ժողովրդավարության և հանրության առջև պատասխանատու պետական կառավարման թափանցիկության էական նախապայմաններից է: Հասարակական կարծիքի միջոցով իրականացվող ժողովրդավարական վերահսկողությունը խթանում է պետական իշխանության գործողությունների թափանցիկությունը և նպաստում պետական մարմինների ու պաշտոնատար անձանց հաշվետու գործունեությանը:

Սահմանադրական այս իրավունքը, սակայն, բացարձակ իրավունք չէ և ենթակա է սահմանափակման ՀՀ Սահմանադրության 43-րդ հոդվածով սահմանված հիմքերով և կարգով: Այս սահմանադրական արժեքի հարաբերակցությունն այլ սահմանադրական արժեքների հետ, մասնավորապես, պետական անվտանգության հետ, որոշում է դրա հնարավոր սահմանափակումների բնույթը» (06.03.2012թ., ՍԴՈ-1010),

«(...) արտահայտվելու ազատությունը ոչ միայն մարդու իրավունքների ու ազատությունների, այլև հանրային շահերի համակարգում սկզբունքային կարևորության բաղադրիչ է, որի երաշխավորումը սահմանադրաիրավական և միջազգային իրավական պահանջ է» (26.12.2017թ., ՍԴՈ-1396):

Սահմանադրական դատարանն իր՝ 2016 թվականի փետրվարի 23-ի ՍԴՈ-1256 որոշման շրջանակներում անդրադարձել է նաև Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի՝ «Պետական մարմինների տրամադրության տակ գտնվող տեղեկատվության հասանելիության մասին» NR(81)19 հանձնարարականի պահանջներին:

Սահմանադրական դատարանն իր՝ 2016 թվականի փետրվարի 23-ի ՍԴՈ-1256 որոշմամբ արձանագրել է. «Ամփոփելով վերոհիշյալ պահանջները և համադրելով վեճի առարկա օրենքի իրավակարգավորումների հետ՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններից ու պաշտոնատար անձանցից տեղեկություններ ստանալու իրավունքը պետության համար

ստեղծում է պոզիտիվ պարտականություններ ապահովելու համապատասխան իրավունքի պատշաճ և արդյունավետ իրականացումը»:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը, անդրադառնալով տեղեկատվության ազատությանը, արձանագրել է, որ հանրությունն ունի ընդհանուր հետաքրքրություն ներկայացնող տեղեկատվություն ստանալու իրավունք: Այս առնչությամբ դատարանի նախադեպային իրավունքը կապված է մամուլի ազատության հետ, որը հենց ծառայում է նման հարցերի վերաբերյալ տեղեկություններ և գաղափարներ հաղորդելուն (*Társaság a Szabadságjogokért v. Hungary, Application no. 37374/05, 14.04.2009, Final 14.07.2009*):

Թեև այն չպետք է գերազանցի «ազգային անվտանգության շահերի» կամ «դատական իշխանության հեղինակությունը պահպանելու» համար նախատեսված սահմանները, այնուամենայնիվ, նրա պարտականությունն է հանրային հետաքրքրություն ներկայացնող հարցերի վերաբերյալ տեղեկատվություն և գաղափարներ հաղորդելը: Այդպիսի տեղեկատվություն և գաղափարներ հաղորդելու նպատակ ունի ոչ միայն մամուլը, այլև հանրությունն ունի դրանք ստանալու իրավունք: Հակառակ պարագայում՝ մամուլն անկարող կլինի իրականացնել իր «հանրային հսկիչի» կենսական դերը (*Observer and Guardian v. The United Kingdom, Application no. 13585/88, 26.11.1991*):

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը բազմիցս անդրադարձել է նաև մամուլի ազատությանը, մասնավորապես՝ ընդգծել է մամուլի էական դերը ժողովրդավարական հասարակության մեջ: Թեև մամուլը չպետք է անցնի որոշակի սահմանները, մասնավորապես՝ այլոց հեղինակության և իրավունքների պաշտպանության վերաբերյալ, այնուամենայնիվ, նրա պարտականությունն է իր պարտավորություններին և պատասխանատվությանը համապատասխան կերպով տրամադրել տեղեկատվություն և գաղափարներ հանրային հետաքրքրություն ներկայացնող բոլոր հարցերի վերաբերյալ: Մամուլի խնդիրն է նման տեղեկատվությունն ու գաղափարները տարածելը, իսկ հանրությունն ունի դրանք ստանալու իրավունք: Հակառակ դեպքում՝ մամուլը չէր կարողանա կատարել հասարակական վերահսկողության (public watchdog) իր կենսական դերը (*Axel Springer AG v. Germany, Application no. 39954/08, 07.02.2012*):

Այսպիսով, տեղեկություններ ստանալու իրավունքի առանձնահատկությունը կայանում է նրանում, որ այն **երաշխիք է պետական մարմինների գործունեության թափանցիկության և հաշվետվողականության համար**: Տեղեկություններ ստանալու իրավունքը սերտորեն կապված է կարծիքի արտահայտման ազատության հետ, քանի որ հասարակությունը նախ պետք է հնարավորություն ունենա ստանալ տեղեկություններ պետական մարմինների գործունեության վերաբերյալ, ապա վերլուծելով առկա տեղեկատվությունը և ձևավորելով որոշակի համոզմունք՝ արտահայտել իր կարծիքը: Վերոգրյալից բխում է, որ հանրության համար տեղեկությունը, որպես կանոն, պետք է մատչելի լինի, ինչի միջոցով էլ հնարավոր է արդյունավետ իրականացնել ժողովրդավարական պետություններին բնորոշ հասարակական վերահսկողությունը:

Միաժամանակ հարկ է նշել, որ սահմանադիրն ամրագրել է նաև այն իրավաչափ նպատակները, որոնց առկայության պարագայում խնդրո առարկա հիմնական իրավունքը/ազատությունը կարող է սահմանափակվել, այն է՝ կարծիքի արտահայտման ազատության պարագայում՝ պետական անվտանգության, հասարակական կարգի, առողջության և բարոյականության կամ այլոց պատվի ու բարի համբավի և այլ հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով (Սահմանադրության 42-րդ հոդվածի 3-րդ մաս), իսկ տեղեկություններ ստանալու իրավունքի համատեքստում՝ հանրային շահերի կամ այլոց հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով (Սահմանադրության 51-րդ հոդվածի 2-րդ մաս):

4.2. Պետական գնումների ոլորտում թափանցիկությունը կենսական անհրաժեշտություն է յուրաքանչյուր ժողովրդավարական հասարակության համար: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ պետական գնումների ոլորտն ուղղակիորեն փոխկապակցված է պետական ֆինանսների կառավարման արդյունավետության հետ, պետության քաղաքականությունը պետք է միտված լինի ձևավորելու այնպիսի կառուցակարգեր, որոնց միջոցով կձևավորվի հաշվետվողականություն և հրապարակայնություն: Բացի դրանից, պետական գնումների վերաբերյալ օրենսդրության որակը կարևոր կանխարգելիչ նշանակություն ունի այդ ոլորտում հակակոռուպցիոն պայքարի տեսանկյունից: Ըստ այդմ՝ պետությունը պետք է հետևողականորեն, պարբերաբար հրապարակի գնումների ոլորտում ֆինանսական հաշվետվություններ, և հանրությունը պետք է իրական հասանելիու-

թյուն ունենա դրանց, ինչն էլ թույլ կտա մի կողմից՝ զանգվածային լրատվության միջոցներին և քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչներին արդյունավետ իրականացնել իրենց վերահսկողությունը, մյուս կողմից՝ ձգտել բացառել կոռուպցիոն բնույթի գործարքների իրականացումը:

Գնումների գործընթացի կազմակերպման կարգը հաստատված է «Գնումների գործընթացի կազմակերպման կարգը հաստատելու և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2011 թվականի փետրվարի 10-ի N 168-Ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» ՀՀ կառավարության 2017 թվականի մայիսի 4-ի N 526-Ն որոշման՝ «Գնումների գործընթացի կազմակերպման կարգ» վերտառությամբ N 1 հավելվածով:

Համաձայն նշված կարգի 4-րդ կետի՝ գնման գործընթացը մի քանի գործընթացների ամբողջությունն է, որն իր մեջ ներառում է գնումների պլանավորումը, գնման գործընթացի կազմակերպումը (ներառյալ գնման առարկայի բնութագրերի հաստատումը), պայմանագրի կնքումը, պայմանագրի կատարումը և կառավարումը:

«Հայաստանի Հանրապետության բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածը սահմանում է բյուջետային համակարգի հիմքում դրվող սկզբունքները: Նույն հոդվածի 8-րդ մասն ամրագրում է հրապարակայնության սկզբունքը, ըստ որի՝ հաստատված բյուջեների և դրանց կատարման մասին հաշվետվությունները պարտադիր հրապարակվում են մամուլում և ապահովվում է բյուջեների կատարման ընթացքի վերաբերյալ տեղեկատվության մատչելիությունը:

Անդրադառնալով խնդրո առարկա տեղեկատվության և պետական գաղտնիքի հարաբերակցությանը՝ հարկ է նշել հետևյալը.

Պետական գաղտնիքի հասկացությունը բացահայտված է «Պետական և ծառայողական գաղտնիքի մասին» ՀՀ օրենքով, որի 2-րդ հոդվածը պետական գաղտնիքը սահմանում է որպես Հայաստանի Հանրապետության ռազմական, արտաքին հարաբերությունների, տնտեսական, գիտատեխնիկական, հետախուզական, հակահետախուզական, օպերատիվ-հետախուզական գործունեության բնագավառների տեղեկություններ, որոնք պաշտպանվում են պետության կողմից, և որոնց տարածումը կարող է ծանր հետևանքներ առաջացնել Հայաստանի Հանրապետության անվտանգության համար:

Ըստ այդմ՝ պետությունը մի կողմից՝ պաշտպանում է յուրաքանչյուրի տեղեկություններ ստանալու իրավունքը, անհրաժեշտ կառուցակարգեր է նախատեսում տվյալ իրավունքի պատշաճ իրականացման համար, մյուս կողմից՝ տեղեկության այն մասը, որն իր բնույթով գաղտնի տեղեկություն է և որի բացահայտումը կամ կորուստը կարող է վնաս հասցնել հանրային շահերին կամ այլոց հիմնական իրավունքներին և ազատություններին, կարող է սահմանափակվել:

Այլ կերպ ասած՝ օրենսդիրը, նպատակ ունենալով պաշտպանել հանրային շահերը կամ այլոց հիմնական իրավունքները և ազատությունները, տեղեկության մի որոշակի մասին տվել է հատուկ իրավական պաշտպանություն և սահմանափակել դրա նկատմամբ հասարակության հասանելիությունը: Այդ տրամաբանությունն է ընկած նաև «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի հիմքում, որի 8-րդ հոդվածը սահմանում է տեղեկատվության ազատության սահմանափակումները, որտեղ սահմանափակումների շրջանակում, ի թիվս այլնի, նշված է նաև պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկատվությունը:

«Գնումների մասին» ՀՀ օրենքի 15-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ պետական գաղտնիք պարունակող գնումների պլանում ներառվում են ազգային անվտանգության ապահովման, «Հատուկ պետական պաշտպանության ենթակա անձանց անվտանգության ապահովման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված պաշտոնատար անձանց արարողակարգային ծախսերի, կեցության, սննդի և տրանսպորտային սպասարկման, ներառյալ՝ տրանսպորտային միջոցների տեխնիկական սպասարկման և նորոգման ոլորտում հատուկ տեխնիկական և ծրագրային, ռազմական տեխնիկայի, սպառազինության, ռազմամթերքի և ռազմատեխնիկական միջոցների ապահովման համար անհրաժեշտ ապրանքները, աշխատանքները և ծառայությունները:

Սահմանադրական դատարանը փաստում է, որ վիճարկվող դրույթում առկա է ոչ հստակ ձևակերպում, մասնավորապես՝ ի տարբերություն կեցության, սննդի և տրանսպորտային միջոցների՝ օգտագործվում է «արարողակարգային ծախսեր» ձևակերպումը, ինչի արդյունքում տպավորություն է ստեղծվում, որ գնման պլանում ներառվում են «Հատուկ պետական պաշտպանության ենթակա անձանց անվտանգության ապահով-

ման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված պաշտոնատար անձանց ոչ թե **արարողակարգի**, այլ **արարողակարգային ծախսերի** ապահովման համար անհրաժեշտ ապրանքները, աշխատանքները և ծառայությունները:

«Հատուկ պետական պաշտպանության ենթակա անձանց անվտանգության ապահովման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված է, որ պետական պահպանություն տրամադրվում է՝

1. Հանրապետության նախագահին,
2. վարչապետին,
3. Ազգային ժողովի նախագահին:

Վիճարկվող իրավակարգավորումների համատեքստում կարևոր է տարբերակել մի կողմից՝ **հատուկ պաշտպանության ենթակա անձանց անվտանգության ապահովման համար ձեռնարկվող միջոցառումները** (աշխատանքները, ապրանքները և ծառայությունները), որոնք իրենց բնույթով կարող են գաղտնիք լինել և հասանելի չլինել հասարակությանը, և մյուս կողմից՝ **հատուկ պաշտպանության ենթակա անձանց անվտանգության ապահովման համար ձեռնարկվող միջոցառումների համար ընդհանուր ծախսերը, որոնք պետք է հանդիսանան հանրության համար հասանելի տեղեկատվություն:**

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ պետական բյուջեի մասին օրենքի նախագիծը կազմելու, քննարկելու, հաստատելու, կատարելու, դրա նկատմամբ վերահսկողության հրապարակայնություն ապահովելու համար այն հրապարակվում է մամուլում և ՀՀ հրապարակային ծանուցումների պաշտոնական ինտերնետային կայքում (բացառությամբ պետական գաղտնիք պարունակող հարցերի), իսկ քննարկումը լուսաբանվում է պետական լրատվության միջոցներով (բացառությամբ պետական գաղտնիք պարունակող հարցերի), որում ընդգրկված են նաև Հանրապետության նախագահի, վարչապետի, Ազգային ժողովի նախագահի արարողակարգային ծախսերի, կեցության, սննդի և տրանսպորտային սպասարկման, ներառյալ՝ տրանսպորտային միջոցների տեխնիկական սպասարկման և նորոգման ոլորտում հատուկ տեխնիկական և ծրագրային ապահովման համար անհրաժեշտ ապրանքների, աշխատանքների և ծառայությունների ծախսերի ընդհանուր թիվը:

Ինչ վերաբերում է Հանրապետության նախագահի, վարչապետի, Ազգային ժողովի նախագահի արարողակարգային ծախսերի, կեցության, սննդի և տրանսպորտային սպասարկման, ներառյալ՝ տրանսպորտային միջոցների տեխնիկական սպասարկման և նորոգման ոլորտում հատուկ տեխնիկական և ծրագրային ապահովման համար անհրաժեշտ ապրանքների, աշխատանքների և ծառայությունների ծախսերի բացվածքին, ապա դրանք, պայմանավորված իրենց բնույթով, այն է՝ պետական գաղտնիք լինելու հանգամանքով, չեն հրապարակվում, ուստի և հասանելի չեն հանրությանը:

4.3. Հանրապետության նախագահի, վարչապետի, Ազգային ժողովի նախագահի արարողակարգային ծախսերի, կեցության, սննդի և տրանսպորտային սպասարկման, ներառյալ՝ տրանսպորտային միջոցների տեխնիկական սպասարկման և նորոգման ոլորտում հատուկ տեխնիկական և ծրագրային ապահովման համար անհրաժեշտ ապրանքների, աշխատանքների և ծառայությունների ծախսերի բացվածքի՝ պետական գաղտնիք լինելու և այդ հանգամանքով պայմանավորված՝ այդպիսի տեղեկության հրապարակման ոչ ենթակա լինելու սահմանադրականության հարցը ենթակա է բացահայտման և գնահատման իրավունքին միջամտության համաչափության շրջանակներում:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը և Սահմանադրական դատարանն իրենց նախադեպային իրավունքում զարգացրել և բազմիցս կիրառել են իրավունքին միջամտության իրավաչափության ստուգման եռատարր թեստը: Այն պահանջում է ցանկացած միջամտություն գնահատել հետևյալ չափանիշների համատեքստում.

- 1) նախատեսված է արդյոք միջամտությունն օրենքով,
- 2) հետապնդում է այն արդյոք իրավաչափ նպատակ,
- 3) ընտրված միջոցը բավարար և անհրաժեշտ է արդյոք ժողովրդավարական հասարակությունում հետապնդվող իրավաչափ նպատակին հասնելու համար:

Միջամտությունն օրենքով նախատեսված լինելու հանգամանքի գնահատման տեսանկյունից Սահմանադրական դատարանը փաստում է, որ խնդրո առարկա հիմնական իրավունքին միջամտությունը նախատեսվել է «Գնումների մասին» 2016 թվականի դեկտեմբերի 16-ի ՀՕ-21-Ն ՀՀ օրենքով, այսինքն՝ հիմնական իրավունքին միջամտությունը նախատեսված է օրենքով:

Անդրադառնալով իրավունքին միջամտության իրավաչափության ստուգման հաջորդ տարրի իրավաչափ նպատակի առկայության բացահայտմանը՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Հանրապետության նախագահի, վարչապետի, Ազգային ժողովի նախագահի արարողակարգային ծախսերի, կեցության, սննդի և տրանսպորտային սպասարկման, ներառյալ՝ տրանսպորտային միջոցների տեխնիկական սպասարկման և նորոգման ոլորտում հատուկ տեխնիկական և ծրագրային ապահովման համար անհրաժեշտ ապրանքների, աշխատանքների և ծառայությունների ծախսերի բացվածքը պետական գաղտնիք պարունակող գնումների պլանում դասելու նպատակը բխում է նշված անձանց սահմանադրական բարձր կարգավիճակից և ուղղված է, ի թիվս այլնի, վերջիններիս կյանքի և առողջության պաշտպանության ապահովմանը: Այսինքն՝ հատուկ պետական պաշտպանության ենթակա անձանց համար օրենքի ուժով պաշտպանության հատուկ ընթացակարգ նախատեսելը և վերջիններիս որոշակի երաշխիքներով օժտելը պայմանավորված է նրանց զբաղեցրած առանձնահատուկ կարգավիճակով, ուստի՝ նշյալ ծախսերի բացվածքի տարածումը կանխելը պետության համար ունի առաջնային նշանակություն:

Ավելին, «Հատուկ պետական պաշտպանության ենթակա անձանց անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասի երկրորդ պարբերության համաձայն՝ Հանրապետության նախագահը, վարչապետը, Ազգային ժողովի նախագահը՝ իրենց պաշտոնավարման ժամանակահատվածում, իրավունք չունեն հրաժարվելու պետական պահպանությունից: Այսինքն՝ նշված անձանց համար հատուկ պետական պաշտպանություն նախատեսելը ոչ միայն չի փոխապայմանավորվում վերջիններիս կամքով, այլև կամահայտնության բացակայությունն իրավական նշանակություն չունեցող հանգամանք է, և օրենքի ուժով նշված անձինք ենթակա են հատուկ պաշտպանության:

Հաշվի առնելով վերոշարադրյալը՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Հանրապետության նախագահի, վարչապետի, Ազգային ժողովի նախագահի արարողակարգային ծախսերի, կեցության, սննդի և տրանսպորտային սպասարկման, ներառյալ՝ տրանսպորտային միջոցների տեխնիկական սպասարկման և նորոգման ոլորտում հատուկ տեխնիկական և ծրագրային ապահովման համար անհրաժեշտ ապրանքների, աշխատանքների և ծառայությունների ծախսերի բացվածքը պետական գաղտնիք պարու-

նակող գնումների պլանում դասելու և դրանով պայմանավորված՝ տեղեկություններ փնտրելու, ստանալու և տարածելու ազատության և պետական ու տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց գործունեության մասին տեղեկություններ ստանալու իրավունքի սահմանափակման նպատակն իրավաչափ է և բխում է Սահմանադրության 42-րդ հոդվածով նախատեսված պետական անվտանգության և 51-րդ հոդվածով նախատեսված հանրային շահի պաշտպանության անհրաժեշտությունից:

Հիմնական իրավունքին միջամտության գնահատման հաջորդ տարրը ժողովրդավարական հասարակությունում հետապնդվող իրավաչափ նպատակին հասնելու համար ընտրված միջոցի բավարարության և անհրաժեշտության գնահատումն է՝ համաչափության սահմանադրաիրավական սկզբունքի համատեքստում:

Սահմանադրության 78-րդ հոդվածի համաձայն՝ հիմնական իրավունքների և ազատությունների սահմանափակման համար ընտրված միջոցները պետք է պիտանի և անհրաժեշտ լինեն Սահմանադրությամբ սահմանված նպատակին հասնելու համար: Սահմանափակման համար ընտրված միջոցները պետք է համարժեք լինեն սահմանափակվող հիմնական իրավունքի և ազատության նշանակությանը:

Հանրապետության նախագահի, վարչապետի, Ազգային ժողովի նախագահի արարողակարգային ծախսերի, կեցության, սննդի և տրանսպորտային սպասարկման, ներառյալ՝ տրանսպորտային միջոցների տեխնիկական սպասարկման և նորոգման ոլորտում հատուկ տեխնիկական և ծրագրային ապահովման համար անհրաժեշտ ապրանքների, աշխատանքների և ծառայությունների ծախսերի բացվածքը պետական գաղտնիք պարունակող գնումների պլանում դասելն օրենսդրի կողմից ընտրված պիտանի միջոց է, քանի որ այդ տեղեկությունը գաղտնիքի շարքին դասելով է որ հնարավոր է դառնում իրավաչափորեն չհրապարակել նշյալ տեղեկությունը՝ ապահովելով սահմանադրորեն արդարացված պետական անվտանգության և հանրային շահի պաշտպանությունը:

Միաժամանակ, օրենսդրի կողմից ընտրված միջոցը նաև անհրաժեշտ է, քանի որ առկա չէ որևէ այլ՝ սահմանադրորեն նախատեսված իրավաչափ նպատակներին հասնելու համար պիտանի միջոց, որը ևս օժտված կլինի ակնկալվող նպատակն իրացնելու

կարողունակությամբ: Միայն նման այլ միջոցի առկայության դեպքում հնարավոր կլիներ գնահատման առարկա դարձնել այդ միջոցի և օրենսդրի կողմից ընտրված միջոցների արդյունավետությունը և Սահմանադրության 42-րդ հոդվածով նախատեսված ազատությունն ու 51-րդ հոդվածով նախատեսված իրավունքն առավել մեղմ սահմանափակելու հարցը: Հետևաբար՝ օրենսդրի կողմից ընտրված միջոցը պիտանի է և միակ պիտանի միջոցը լինելու հանգամանքով պայմանավորված՝ նաև անհրաժեշտ է սահմանադրորեն սահմանված նպատակներին հասնելու համար:

Ինչ վերաբերում է համաչափության սահմանադրական սկզբունքի համարժեքության տարրին, ապա այս առնչությամբ նախ՝ հարկ է նշել, որ Հանրապետության նախագահի, վարչապետի, Ազգային ժողովի նախագահի արարողակարգային ծախսերի, կեցության, սննդի և տրանսպորտային սպասարկման, ներառյալ՝ տրանսպորտային միջոցների տեխնիկական սպասարկման և նորոգման ոլորտում հատուկ տեխնիկական և ծրագրային ապահովման համար անհրաժեշտ ապրանքների, աշխատանքների և ծառայությունների ընդհանուր ծախսերի թիվը բաց և հանրամատչելի տեղեկություն է, որն արտացոլված է յուրաքանչյուր տարվա բյուջեի մասին օրենքում (մասնավորապես՝ «Հայաստանի Հանրապետության 2022 թվականի պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենք, N 1 հավելված, N 2 աղյուսակ):

Ընդ որում՝ Հանրապետության նախագահին, վարչապետին, Ազգային ժողովի նախագահին վիճարկվող դրույթով նախատեսված պաշտպանության նման բարձր մակարդակով օժտելը գերակա է տեղեկություններ փնտրելու, ստանալու և տարածելու ազատության ու պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց գործունեության մասին տեղեկություններ ստանալու իրավունքի նկատմամբ, հետևաբար՝ այդ հիմնական ազատությունն ու իրավունքը սահմանափակելու օրենսդրի մոտեցումն արդարացված է պետական անվտանգության (հանրային շահի) տեսանկյունից:

Բացի դրանից, սահմանափակման համարժեքության գնահատման տեսանկյունից կարևոր է նաև նկատի ունենալ, որ չնայած վիճարկվող դրույթով նախատեսված՝ տեղեկություններ փնտրելու, ստանալու և տարածելու ազատության ու պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց գործունեության մասին

տեղեկություններ ստանալու իրավունքի սահմանափակմանը, պետական անվտանգության կամ հանրային շահի անվան ներքո Հանրապետության նախագահի, վարչապետի, Ազգային ժողովի նախագահի արարողակարգային ծախսերի, կեցության, սննդի և տրանսպորտային սպասարկման, ներառյալ՝ տրանսպորտային միջոցների տեխնիկական սպասարկման և նորոգման ոլորտում հատուկ տեխնիկական և ծրագրային ապահովման համար անհրաժեշտ ապրանքների, աշխատանքների և ծառայությունների ծախսերի վերաբերյալ տեղեկատվությունն ամբողջապես փակ չէ, այլ գործում է **միջնորդավորված հանրային վերահսկողության գործիքակազմը**:

Այսպես, «Հայաստանի Հանրապետության բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի՝ «Պետական բյուջեի կատարման մասին տարեկան հաշվետվությունը» վերտառությամբ 25-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ պետական բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվության պետական և ծառայողական գաղտնիք պարունակող ծախսային հոդվածները, բացված տեսքով, օրենքով սահմանված դասակարգմամբ, ներկայացվում են Ազգային ժողով՝ առանձին փակ ծրարով:

Խնդրո առարկա հարցի շրջանակներում իր դերակատարությունն ունի նաև Հաշվեքննիչ պալատը, որի՝ որպես անկախ պետական մարմնի սահմանադրաիրավական գործառույթն է հանրային ֆինանսների և սեփականության ոլորտում հաշվեքննություն իրականացնելը պետական բյուջեի միջոցների օգտագործման օրինականության և արդյունավետության նկատմամբ:

«Հաշվեքննիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի 27-րդ հոդվածի կարգավորումներից բխում է, որ Հաշվեքննիչ պալատը պետական բյուջեի կատարման վերաբերյալ տալիս է եզրակացություն, որը կազմվում է հաշվետու տարվա պետական բյուջեի ֆինանսական և համապատասխանության հաշվեքննության միջոցով: Պետական բյուջեի կատարման վերաբերյալ եզրակացությունը բաղկացած է լինում երկու մասից.

1. հայտնաբերված անհամապատասխանությունների, խեղաթյուրումների, ինչպես նաև առաջարկությունների վերաբերյալ տեղեկատվություն,

2. պետական բյուջեի կատարման վերաբերյալ կարծիք, որը, ըստ անհրաժեշտության, ներառում է՝

ա. դրական եզրահանգում, եթե ստացվել է բավարար տեղեկատվություն հաշվեքննություն իրականացնելու համար, և էական խեղաթյուրումներ չեն հայտնաբերվել,

բ. ոչ լիարժեք եզրահանգում, եթե հայտնաբերվել են էական խեղաթյուրումներ, դրանց հետևանքները համատարած չեն, և հաշվետվություններն էականորեն խեղաթյուրված են, կամ հայտնաբերվել են էական խեղաթյուրումներ, դրանց հետևանքները համատարած չեն, և անհնար է ստանալ բավարար տեղեկատվություն հաշվեքննություն իրականացնելու համար,

գ. բացասական եզրահանգում, եթե հայտնաբերվել են էական խեղաթյուրումներ, դրանց հետևանքները համատարած են, և հաշվետվություններն էականորեն խեղաթյուրված են,

դ. հրաժարում եզրահանգում ներկայացնելուց, եթե հայտնաբերվել են էական խեղաթյուրումներ, դրանց հետևանքները համատարած են, և անհնար է ստանալ բավարար տեղեկատվություն հաշվեքննություն իրականացնելու համար:

Այսինքն՝ Ազգային ժողովին և Հաշվեքննիչ պալատին՝ որպես պետական բյուջեի կատարման նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնող պետական մարմինների, ողջ ծավալով հասանելի է Հանրապետության նախագահի, վարչապետի, Ազգային ժողովի նախագահի արարողակարգային ծախսերի, կեցության, սննդի և տրանսպորտային սպասարկման, ներառյալ՝ տրանսպորտային միջոցների տեխնիկական սպասարկման և նորոգման ոլորտում հատուկ տեխնիկական և ծրագրային ապահովման համար անհրաժեշտ ապրանքների, աշխատանքների և ծառայությունների ծախսերի բացվածքը, ինչը հնարավորություն է տալիս այդ մասով ապահովել իշխանությունների հավասարակշռում, իսկ Ազգային ժողովի ընդդիմադիր խմբակցությունների կազմում ընդգրկված պատգամավորների միջոցով՝ նաև պատշաճ և արդյունավետ միջնորդավորված հանրային վերահսկողություն:

Ելնելով վերոգրյալից՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ վիճարկվող դրույթով ծախսերի բացվածքը պետական գաղտնիք պարունակող գնումների պլանում դասելը Սահմանադրության 42-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված տեղեկություններ փնտրելու, ստանալու և տարածելու ազատության ու Սահմանադրության 51-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված պետական և տեղական ինքնակառավարման

մարմինների ու պաշտոնատար անձանց գործունեության մասին տեղեկություններ ստանալու իրավունքի համաչափ սահմանափակում է:

Ինչ վերաբերում է արդեն իսկ իրականացված ծախսերին, ապա հարկ է նշել, որ «Գնումների մասին» ՀՀ օրենքի 15-րդ հոդվածի 2-րդ մասն ուղղակիորեն չի կարգավորում արդեն իսկ իրականացված, կատարված ծախսերի հրապարակման կամ չհրապարակման (այդ թվում՝ պետական գաղտնիք լինելու) հետ կապված հարաբերությունները: Վիճարկվող դրույթի նպատակն է պետական գաղտնիքի շարքին դասել և դրանով հրապարակման սահմանափակումներ նախատեսել այդ հոդվածով նշված պաշտոնատար անձանց արարողակարգային ծախսերի, կեցության, սննդի և տրանսպորտային սպասարկման համար անհրաժեշտ ապրանքների, աշխատանքների և ծառայությունների գնման պլանում նախատեսելը և համապատասխան գործարքներն իրականացնելը:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ արդեն իսկ ավարտված գործարքներով գնումներին վերաբերող հարցերն ուղղակիորեն առնչություն չունեն վիճարկվող իրավակարգավորումների հետ:

Միաժամանակ, ժողովրդավարական պետություններին բնորոշ և արդյունավետ կառավարման բաղադրատարր հանդիսացող թափանցիկության և բաց կառավարման նպատակներից ելնելով՝ **օրենսդրի խնդիրն է ապահովել այնպիսի քաղաքականություն, համաձայն որի՝ պետական մարմինները հնարավորինս մատչելի ձևով և համակարգված՝ ըստ ոլորտների (մասնավորապես՝ կեցության ծախսեր, արարողակարգային ծախսեր) հրապարակեն (հասանելի դարձնեն) Հանրապետության նախագահի, վարչապետի, Ազգային ժողովի նախագահի արարողակարգային ծախսերի, կեցության, սննդի և տրանսպորտային սպասարկման, ներառյալ՝ տրանսպորտային միջոցների տեխնիկական սպասարկման և նորոգման ոլորտում հատուկ տեխնիկական և ծրագրային ապահովման համար անհրաժեշտ ապրանքների, աշխատանքների և ծառայությունների ծախսերի վերաբերյալ տեղեկությունները:**

Նման մոտեցումը կբարձրացնի պետական մարմինների նկատմամբ հանրային վստահությունը և կվերահաստատի պետության վճռականությունը բաց կառավարմամբ կոռուպցիոն ենթադրյալ դրսևորումների վերաբերյալ հանրության մտայնությունը հաղթահարելու հարցում:

Ելնելով վերոգրյալից և հիմք ընդունելով Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետը, 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետը, 170-րդ հոդվածը, ինչպես նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 63, 64 և 68-րդ հոդվածները՝ Սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. «Գնումների մասին» ՀՀ օրենքի 15-րդ հոդվածի 2-րդ մասը համապատասխանում է Սահմանադրությանը:

2. Սահմանադրության 170-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Ա. ԴԻԼԱՆՅԱՆ

27 սեպտեմբերի 2022 թվականի
ՍԴՈ-1661